

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ПРОГРАМСКА И БУЏЕТСКА РЕАЛИЗАЦИЈА
на
ПРОГРАМА ЗА РАНА ДЕТЕКЦИЈА НА МАЛИГНИ ЗАБОЛУВАЊА ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2019 ГОДИНА

Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Северна Македонија за 2019 година се однесува на:

- I. Организиран скрининг за рана детекција на рак на дојка**
 - II. Опуртунистички скрининг за рана детекција на колоректален карцином**
 - III. Скрининг за превенција и рано откривање на рак на грлото на матката**
 - IV. Промотивна кампања за превенција и рано откривање на карцином на простата**
 - V. Изготвување на прва национална епидемиолошка студија за рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Република Македонија**
- I. Организиран скрининг за рана детекција на рак на дојка**

1. Вовед

Ракот на дојката е најчесто малигно заболување кај жените во светот и во Република Северна Македонија. Во просек, секоја осма жена во својот животен век ќе се соочи со оваа болест. Воедно ракот на дојката е водечка причина за смртност и претставува глобален проблем. Но, со детекција во рана фаза се намалува смртноста и до 30%. Единствена докажана метода за рана детекција е мамографијата која може да го детектира карциномот во негова предклиничка фаза. Во повеќе од 30 земји во светот постојат организирани национални програми за рано откривање на рак на дојка т.н скрининг што подразбира редовни мамографски прегледи на одреден временски интервал на жени на одредена возраст, кои се навидум здрави, односно немаат клинички симптоми на рак на дојка.

Примарна цел на раната детекција (скрининг) е намалување на смртноста од рак на дојката, подобрување на квалитетот на животот на пациентката и намалување на потребата од радиотераписки и онколошки третмани. Поради тоа Министерството за здравство следејќи ги препораките на Европска Унија, Светската Здравствена организација како и примерите на повеќето земји во Европа, САД, Канада и Австралија, во април 2015 г. започна да спроведува организиран скрининг, по претходно усвоена Национална комисија за рана детекција и скрининг на рак на дојка и негово соодветно третирање во Република Северна Македонија. (Национална комисија).

Приоритети и цели

Главна цел

Детекција на карцином на дојка во ран стадиум на жените во Република Северна Македонија, преку спроведување на скринингот, а следејќи ги европските препораки за спроведување на организиран скрининг.

Дополнителни цели

- Подигање на свеста на жената за значењето на редовните преглед и раното откривање на карциномот;
- Зајакнување на капацитетот на здравствените установи за спроведување на скрининг во поглед на кадар и опрема;
- Надградба на системот за собирање и обработка на податоци за скринингот;
- Воведување на контрола на квалитетот на услугите во спроведување на скринингот.

2. Показатели на успешност

Индикатори на успешност на спроведување на главната цел се:

- број на извршени снимања
- број на жени со позитивен наод
- број на жени со позитивен наод во ран стадиум

План за спроведување или операционализација на мерките и активностите

	Програмата е : ☒ Хоризонтална					Вертикална
Мерки	Активности	Одговорни	Консулти рани	Временска рамка		Потребни ресурси Финансиски (МКД)
				Почеток (месец/ година)	Крај (месец/ година)	
						I год.
Скрининг програма	Организација на скрининг програмата во делот на повикување на жени и доставување на одговори и центар за комуникации	Министерство за здравство, Управа за електронско здравство	Институт за јавно здравје Национална комисија	01.01.2019	31.12.2019	1.250.000,00
Ситуациона анализа	Изработка на ситуациона анализа за начинот на спроведување на скрининг програмата	Институт за Епидемиологија и Биостатистика – Медицински факултет	Министерство за здравство, Управа за електронско здравство, Институт за јавно здравје, Национална	01.01.2019	30.06.2019	300.000,00

			на комисија			
Мамографски активности	Мамографски активности (снимање, читање, супервизија)	Јавно здравствени установи	Министерство за здравство Национална комисија, Институт за јавно здравје	01.02.2019	31.12.2019	6.000.000,00
Контрола на квалитет на сите мамографски центри во ЈЗУ	Експерти од ПМФ ќе вршат континуирана контрола на квалитет на мамографските кабинети кои што учествуваат во програмата	Природно математички факултет	Министерство за здравство, Национална комисија	01.02.2019	31.12.2019	1.000.000,00
Надградба на софтвер за скрининг	Надградба на софтверско решение со модул за двојно читање и супервизија	Министерство за здравство	Управа за електронско здравство	01.01.2019	31.12.2019	500.000,00
Организирање на кампања и промотивен материјал	Организација на прес конференција Настапи на стручни лица преку медиумите Организирање на предавања, трибини во разни средини Печатење на плакати, брошури	Институт за јавно здравје	Министерство за здравство	01.01.2019	31.12.2019	60.000,00
Изработка на извештаи	Изработка на квартални и годишни извештаи со епидемиолошки коментари и анализа на состојби	Институт за јавно здравје		01.01.2019	31.12.2019	60.000,00
ВКУПНО						9.170.000,00

1. Вовед

Скрининг со ФОВ тестови, се спроведува на здрава популација без симптоми на болест кај мажите и жените на возраст од 50-70 години, со цел да се открие скриено крварење во фецесот и да се проследи пациентот на понатамошно испитување со колоноскопија, која ќе овозможи дијагностицирање на болеста, (рак на дебело црево). Раната детекција на болеста овозможува да се подобри квалитетот на животот, да се продолжи животот на заболениот и да се намалат трошоците за скапото лекување.

2. Приоритети и цели

Целта на програмата е намалување на морбидитетот и морталитетот на населението од рак на дебелото црево.

Специфични цели

Подигнување на свеста кај населението за важноста од редовни превентивни прегледи и вклученост во опортунистичкиот скрининг.

3. Показатели за успешност со појдовна основа и планиран резултат на годишно ниво

Индикатори на успешност на спроведување на скринингот се:

Број на лица опфатени со скрининг
Број на направени ФОВ тестирања
Морбидитет од рак на дебело црево
Морталитет од рак на дебело црево

Процесни индикатори:

Организација на прес конференција
Организиран настан по повод март-месец за борба против КРК
Број на настапи преку медиумите
Број на отпечатени пропагандни материјали

План за спроведување или операционализација на мерките и активностите

План за спроведување на опортунистички скрининг за рана детекција на колоректален карцином							
Цел на програмата: Намалување на инциденцата и морталитетот на населението од рак на дебелото црево во РСМ							
Показател за успешност: Број на лица опфатени со опортунистичкиот скрининг		Појдовна основа: Предвиден опфат 1600 лица		Планиран резултат (одредница) на годишно ниво: 100% реализација на задачите, 95% од предвидениот опфат			
Мерки	Активности	Временска рамка за спроведување				Организациски облик/лице	Финансиски средства
		Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4		
Бесплатен ФОВ тест	Анализа на ФОВ тест, известување, водење евиденција	тековно	тековно	тековно	тековно		240.000,00
Спроведување на скринингот	Координација на скринингот од	тековно	тековно	тековно	тековно		100.000,00

	страна на 10-те ЦЈЗ						
Организација на превентивна кампања	Организација на прес конференција Организација на настан во Скопје и општините на 10-те ЦЈЗ по повод Март – месец за борба против КРК	1		1		ИЈЗ Сектор за промоција, анализи и следење на незаразни болести 10 ЦЈЗ	30.000,00
	Настапи на стручни лица преку медиумите	5		5		Институт за јавно здравје, Центри за јавно здравје, Македонско лекарско друштво	0,00
Изготвување на едукативни/информативни материјали	Печатење на постер и брошури	Број на постери и брошури				Институт за јавно здравје, Сектор за промоција, анализи и следење на незаразни болести	80.000,00
Известување за резултати од скринингот на КРК	Изготвување на квартални извештаи	1	1	1	1	Институт за јавно здравје, Сектор за промоција, анализи и следење на незаразни болести	48.000,00
	Изготвување на годишен извештај	1				Институт за јавно здравје, Сектор за промоција, анализи и следење на незаразни болести	12.000,00
ВКУПНО							510.0000,00

III. Скрининг за превенција и рано откривање на рак на грлото на матката

1. Вовед

Карциномот на грлото на матката (КГМ) во светот учествува со 10% во вкупниот број на малигни неоплазми. Тој е дванаесетти по честота и петти по смртност рак кај жените во светот. Заболуваат околу 490 000 новорегистрирани случаи секоја година или 16 од 100.000 жени годишно, а околу 9 од 100.000 жени умираат.

Организиранитот скрининг за превенција и рано откривање на ракот на грлото на матката е активност што се спроведува во повеќе држависо цел да се намали инциденцата и смртноста на жените од рак на грлото на матката. Оправданоста на спроведувањето на оваа програма се потврдува со фактот што секоја година се откриваат случаи на карцином кај жени кои немале никакви знаци на болеста.

За успешно спроведена скрининг програма се смета доколку во период од 3 години се опфатат 75% од целната популација.

2. Приоритети и цели

Главна цел е да се намали инциденцата и смртноста на жените од рак на грлото на матката во Република Северна Македонија.

Специфични цели:

1. Зголемување на бројот на лица опфатени со организиранитот скрининг
2. Подигнување на свеста кај жените за важноста од редовни превентивни прегледи и вклученост во организиранитот скрининг
3. Зголемување на бројот на гинеколози вклучени во организиранитот скрининг
4. Подобрување на системот за следење и известување, со воведување на електронско известување

3. Показатели на успешност

Успешноста ќе се мери преку следните показатели на успешност:

- Број на анализирани ПАП тестови
- Број на лица со откриени клеточни абнормалности
- Број на лица со откриен рак на грлото на матката
- Функционален систем за електронско известување

Процес индикатори:

- Број на поканети лица
- Број на лица кои примиле покана и се јавиле на преглед
- Број на земени ПАП тестови
- Организација на прес конференција
- Број на настапи преку медиумите
- Број на организирани предавања и трибини
- Број на отпечатени пропагандни материјали
- Број на гинеколози вклучени во организиранитот скрининг
- Број на гинеколози информирани за скринингот
- Број на гинеколошки ординации кои доставуваат извештаи
- Број на цитолошки лаборатории кои доставуваат извештаи
- Број на изготвени квартални и годишни извештаи

4. Мерки, активности и показатели на успешност

Мерките, активностите и показателите за успешност се прикажани во Планот за спроведување или операционализација на мерките и активностите на програмата (во прилог)

План за спроведување или операционализација на мерките и активностите

Главна цел: Намалување на инциденцата и смртноста на жените од рак на грлото на матката во РСМ
Зголемување на бројот на лица опфатени со организиранитот скрининг

Показател за успешност: Број на лица опфатени со организирианиот скрининг		Појдовна основа: 30.000 лица		Планиран резултат (одредница) на годишно ниво: 35.000 лица кои направиле ПАП тест во рамки на организирианиот скрининг			
Мерки	Активности	Временска рамка за спроведување				Организациски облик/лице	Финансиски средства
		Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4		
Повикување на жени на возраст 36-45 години да направат ПАП тест	Испратени 32.000 покани од гинеколошките ординации	8.000 x 30,00	8.000 x 30,00	8.000 x 30,00	8.000 x 30,00	Гинеколошки ординации, гинеколози	960.000,00
Ажурирање на адресите на жените	Контакт со МВР и други релевантни институции за добивање точни податоци					Гинеколошки ординации, Министерство за здравство, Министерство за внатрешни работи, Фонд за здравствено осигурување на Македонија, Управа за електронско здравство.	0,00
Превентивни прегледи (ПАП тест)	Вршење на 24.000 прегледи, доставување на материјал до цитолошки лаборатории, известување	6000 x 200,00	6000 x 200,00	6000 x 200,00	6000 x 200,00	Гинеколошки ординации	4.800.000,00
Анализа на ПАП тестови, известување	Припрема на препаратите, анализа, доставување извештај	6000 x 60,00	6000 x 60,00	6000 x 60,00	6000 x 60,00	Цитолошки лаборатории	1.440.000,00
Вкупно							7.200.000,00
Подигнување на свеста кај жените за важноста од редовни превентивни прегледи и вклученост во организирианиот скрининг							
Показатели за успешност: Организација на прес конференција Број на настапи преку медиумите Број на организириани предавања и трибини Број на отпечатени пропагандни материјали		Појдовна основа:		Планиран резултат (одредница) на годишно ниво: Организирана 1 прес конференција Реализирани 20 настапи на стручни лица преку медиумите Организириани 20 предавања/ трибини Отпечатени плакати и брошури			
Мерки	Активности	Временска рамка за спроведување				Организациски облик/лице	Финансиски средства
		Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4		
Организација на превентивна кампања	Организација на прес конференција		1			Институт за јавно здравје	30.000,00
	Настапи на		10	10		Институт за јавно здравје	20.000,00

	стручни лица преку медиумите					здравје, Центри за јавно здравје, Македонско лекарско друштво	
	Организирање на предавања, трибини во разни средини		10	10		Центри за јавно здравје	
Изготвување на едукативни/информативни материјали	Печатење на постер и брошури	Број на постери и брошури				Институт за јавно здравје	

ВКУПНО **50.000,00**

Зголемување на бројот на гинеколози вклучени во организираниот скрининг

Показател за успешност: Број на гинеколози вклучени во организираниот скрининг Број на гинеколози информирани за скринингот	Појдовна основа: 100 гинеколози вклучени во организираниот скрининг	Планиран резултат (одредница) на годишно ниво: 140 гинеколози вклучени во организираниот скрининг Организиран состанок со Здружението на гинеколози
--	---	--

Мерки	Активности	Временска рамка за спроведување				Организациски облик/лице	Финансиски средства
		Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4		
Воспоставување контакти со гинеколози кои не се вклучени во скринингот	Контактирање на матичните гинеколози	континуирано				Центри за јавно здравје	20.000,00

ВКУПНО **20.000,00**

Подобрување на системот за следење и известување, со воведување на електронско известување

Показател за успешност: Број на гинеколошки ординации кои доставуваат извештаи Број на цитолошки лаборатории кои доставуваат извештаи Функционален систем за електронско известување Број на изготвени квартални и годишни извештаи	Појдовна основа: 100 ординации известуваат 10 цитолошки лаборатории известуваат Немање систем за електронско известување	Планиран резултат (одредница) на годишно ниво: 140 ординации известуваат 14 цитолошки лаборатории известуваат Воспоставен систем за електронско известување (1) Број на едуцирани гинеколози (50) Број на изготвени квартални и годишни извештај (45)
--	--	---

Мерки	Активности	Временска рамка за спроведување				Организациски облик/лице	Финансиски средства
		Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4		
Воспоставување електронски систем за известување	Надградба на софтвер			1		Министерство за здравство со Управа за електронско здравство	300.000,00
Едукација на гинекологите за	Организација на обука за				1	Министерство за здравство,	20.000,00

новиот начин на известување	гинекологите					Институт за јавно здравје, Македонско лекарско друштво, Управа за електронско здравство	
Ивестување	Изготвување на квартални извештаи	1	1	1	1	10 Центри за јавно здравје	100.000,00
	Изготвување на квартални извештаи	1	1	1	1	Институт за јавно здравје	48.000,00
	Изготвување на годишен извештај	1				Институт за јавно здравје	12.000,00
ВКУПНО							480.000,00
СЕ ВКУПНО							7.750.000,00

5. Спроведување на процесот на следење, оценување и известување

Гинеколошките ординации вршат:

- поканување на жените да се вклучат во организираниот скрининг
- преглед на жените со земање на материјал за ПАП тест
- доставување на материјалот до цитолошката лабораторија
- известување на жените за резултатот од ПАП тестот
- доставување на месечни/квартални извештаи до Центрите за јавно здравје.
- Цитолошките лаборатории вршат:
- Припрема на материјалите (ПАП тест)
- Преглед на материјалот
- Издавање на извештај за секоја пациентка
- Доставување на месечни/квартални извештаи до Центрите за јавно здравје.

Центрите за јавно здравје:

- Координација на активностите на локално ниво (контакти со гинеколошките ординации, цитолошките лаборатории)
- Прибирање на извештаи од гинеколошките ординации и цитолошките лаборатории и изготвување на квартални извештаи
- Дистрибуција на пропаганден материјал
- Одржување на предавања за важноста на скринингот
- Организација на активности во рамки на кампањата на локално ниво, со учество на стручни лица во локалните медиуми

Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија:

- Координација на сите активности поврзани со скринингот на локално и национално ниво
- Изготвување на квартални и годишен извештај
- Изготвување на стручни публикации, анализи, со доставување препораки до Министерството за здравство
- Организација на кампања

- Изготвување и дистрибуција на пропагандни материјали
- Едукација на стручни лица.

IV. Промотивна кампања за превенција и рано откривање на карцином на простата

1. Вовед

Карциномот на простата е најчест вид на рак меѓу машката популација. Главен ризик фактор е возраста. Ризикот е поголем доколку еден или повеќе членови во семејството имале карцином на простата. За рана детекција на рак на простата потребно е секој маж над 50 години да направи ПСА тестирање со ректално туше.

Бројот на новорегистрирани пациенти во Република Северна Македонија за 2017 година е 20 пациенти. За таа цел Министерството за здравство ќе организира кампања за подигнување на свеста кај машката популација за превенција и рано откривање на ракот на простата, во насока матичните лекари да им препорачуваат на сите мажи на возраст од 50-55 години и оние со фамилијарен ризик од 40-50 години да направат превентивни прегледи на секундарно и терциерно ниво.

План за спроведување или операционализација на мерките и активностите .

Мерки	Активности	Одговорни	Консултирани	Временска рамка		Потребни ресурси
				Почеток (месец/година)	Крај (месец/година)	Финансиски (МКД)
Изготвување на едукативни/информативни материјали,	Печатење на плакати, брошури	Институт за јавно здравје	Министерство за здравство	01.09.2019	01.12.2019	10,000,00
Организација на превентивна кампања за подигнување на свеста кај машката популација за превенција и рано откривање на ракот на простата,	Организација на прес конференција	Институт за јавно здравје, Универзитски Клиники	Министерство за здравство	01.11.2019	01.12.2019	90,000,00
	Настапи на стручни лица преку медиумите	Институт за јавно здравје на РМ, Центри за јавно здравје, Македронско лекарско друштво, Универзитетски Клиники	Министерство за здравство	01.11.2019	01.12.2019	
	Организирање на предавања, трибини во разни средини	Центри за јавно здравје	Министерство за здравство	01.11.2019	01.12.2019	
ВКУПНО						100.000,00

V. Изготвување на национална епидемиолошка студија

1. Вовед

Целта на оваа активност е да се спроведе прва национална епидемиолошка студија за рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Република Македонија со интенција за точен увид во морбидитетна статистика и вклучување на нашата земја во релевантните европски здравствени бази на податоци.

2. Показатели на успех:

- преваленца на рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Република Северна Македонија;
- географската дистрибуција, демографските карактеристики на случаите со рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Република Македонија
- број/вид на потенцијалните ризик фактори за појава на рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Република Северна Македонија;
- листа на проблеми/предлози на лекарите за унапредување на регистрацијата на морбидитетот од рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во системот Мој Термин;
- број на лекари обучени за важноста од точното и навремено регистрирање на морбидитетот од рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево;
- број на европски здравствени бази каде Република Северна Македонија ќе биде претставена со свои податоци за рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево.

План за спроведување или операционализација на мерките и активностите на програмата

Програмата е :		√ Хоризонтална					Вертикална	
Мерки	Активности	Одговорни	Консултирани	Временска рамка		Потребни ресурси		
				Почеток (ден/год)	Крај (ден/год)		Финансиски (МКД)	
Изготвување на национална епидемиолошка студија	Утврдување на преваленцата на рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево и укажување на географската дистрибуција, демографските карактеристики и потенцијалните ризик фактори	Институт за епидемиол. и биостатист. Медицински Факултет Управа за електронско здравство	Министерство за здравство	01.01.2019	30.9.2019	400.000,00		
ВКУПНО						400.000,00		

Финансирање на програмата:

Реден број.	Активности	Финансиски средства
1.	Организиран скрининг за рана детекција на рак	

	на дојка	9.170.000,00
2.	Опуртунистички скрининг за рана детекција на колоректален карцином	510.000,00
3.	Скрининг за превенција и рано откривање на рак на грлото на матката	7.750.000,00
4.	Промотивна кампања за превенција и рано откривање на карцином на простата	100.000,00
5.	Изготвување на прва национална епидемиолошка студија за рак на дојка, рак на простата, рак на грло на матка и рак на дебело црево во Р.Македонија	400.000,00
6.	Исплата на долгови 2016-2018 година	6.070.000,00
ВКУПНО		24.000.000,00

Активностите предвидени со оваа програма ќе се реализираат во обем на средствата одобрени од Буџетот на Република Македонија наменети за Програмата за рана детекција на малигните заболувања во Република Северна Македонија во висина од 24.000.000,00 денари. Распределбата на средствата по оваа програма ќе ја врши Министерството за здравство на јавните здравствени установи, приватните здравствени установи кои имаат потпишано договор со Фондот на здравствено осигурување на Македонија и други извршители на активностите наведени во Програмата, врз основа на доставени фактури и извештаи за реализација на активностите содржани во Програмата.

Прилог:

- Извештај од ИЈЗ за скрининг на рак на грло на матка за 2019 година
- Извештај од ИЈЗ за скрининг на рак на дојка за 2019 година
- Табели за исплатени средства по извршители